

Павленко С.О., кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи НАВС
Севрук В.Г., кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи НАВС
Іщук Д.О., здобувач наукової лабораторії з
проблем досудового розслідування НАВС

Розслідування вбивств, пов'язаних з безвісним зникненням особи: проблемні питання та напрями удосконалення

Забезпечення безпеки громадян, захист їх життя і здоров'я від злочинних посягань вимагають рішучого поліпшення якості діяльності органів внутрішніх справ та органів досудового розслідування щодо виявлення та розслідування вбивств, пов'язаних з безвісним зникненням особи.

Як показує практика, злочинці все частіше маскують вбивства під безвісне зникнення громадян. Чимале число таких випадків пов'язані з діяльністю організованих злочинних груп, в результаті якої все частіше зникають підприємці, банкіри, працівники комерційних структур, діти, люди похилого віку, власники житлових приміщень, автотранспортних засобів разом з останніми. Сьогодні в Україні залишаються не розшуканими за попередні роки понад 10 тисяч осіб, з яких розшуковуються в порядку ведення оперативно-розшукової діяльності 4,5 тисячі громадян, а решта - за оперативно-розшуковими обліками. Ситуація, що склалася, не тільки не відповідає соціальним очікуванням, а й викликає негативну громадську реакцію на діяльність правоохоронних органів і посадових осіб, обов'язком яких є здійснення розшуку безвісно відсутніх та ефективне розслідування фактів такого зникнення.

Незважаючи на докорінні зміни у правовій процедурі розгляду заяв і повідомлень про факти безвісної відсутності особи, розширення кола органів, які реалізують її на практиці, комплексного застосування в ній СРД і НСРД в порядку досудового розслідування, оперативно-розшукових заходів - відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», рівень ефективності та результативності розшуку є низьким.

Про це свідчать офіційні дані Міністерства внутрішніх справ України відповідно до яких у 2013 році в Україні до ЄРДР внесено відомості про вчинення 14 041 кримінального правопорушення з відміткою «безвісне зникнення». Найбільша кількість кримінальних правопорушень вказаної категорії реєструється в Донецькій (1 729), Дніпропетровській (724), Луганській (647), Запорізькій (570), Одеській (525) областях, Автономній Республіці Крим (699) та місті Києві (617). Таким чином, у зазначених 7 регіонах зареєстровано 5 511 фактів безвісного зникнення, що становить більш ніж половину населення. Водночас найменшу кількість злочинів зареєстровано в Тернопільській (67), Івано-Франківській (69), Волинській (73) областях.

Закрито з реабілітуючих підстав 12 088 проваджень, у 7 389 випадках встановлено відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України), у 4 699 - встановлено відсутність в діянні складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України). У середньому по державі питома вага закритих проваджень вказаної категорії становить 89%, найменше - в Івано-Франківській області (82%), Автономній Республіці Крим (84%), найбільше - в Харківській (98%), Чернівецькій та Полтавській (по 96%) областях. На кінець року без прийняття кінцевого рішення залишилось 1 953 кримінальні провадження, розпочаті за інформацією про безвісне зникнення особи. За цей же період на підставі абз. 4 п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» заведено 3 723 оперативно-розшукові справи відповідної категорії з метою проведення оперативно-розшукових заходів щодо розшуку безвісно зниклої особи. Із загальної кількості зареєстрованих заяв і повідомлень про безвісне зникнення осіб у 2013 році розшуковано лише 3 267 осіб, залишились нерозшуканими 4 428 безвісно зниклих осіб (у 2012 році - 4 497) [1]. Відтак, виявлені на практиці складні питання дають підстави для висновку, що проблеми ефективності використання наявних правових та організаційних ресурсів з метою досягнення цілей розшуку безвісно відсутніх осіб є специфічними.

За таких обставин зазначена проблематика є актуальною і потребує комплексних наукових досліджень процесуальних, криміналістичних та оперативно-розшукових заходів розслідування фактів безвісного зникнення осіб в умовах дії чинного КПК України та оперативно-розшукового законодавства України. Для розв'язання цих проблем пропонується формування наступних напрямів для подальших наукових розвідок [2]:

- 1) критичний аналіз сучасної правової регламентації розшуку безвісно відсутніх осіб і розслідування фактів безвісного зникнення особи та розробка пропозицій щодо її удосконалення;
- 2) встановлення та з'ясування характеристик криміналістичної інформації про безвісно зниклу особу;
- 3) формування криміналістичної тактики і методики розслідування фактів безвісного зникнення особи;
- 4) розробка типових тактичних операцій, що проводяться при розслідуванні фактів безвісного зникнення особи;
- 5) розкриття змісту процесуальних та організаційно-тактичних форм взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні фактів безвісного зникнення особи;
- 6) з'ясування інформаційного потенціалу оперативних комбінацій і спеціальних автоматизованих баз даних оперативно-розшукового призначення під час розшуку безвісно зниклих осіб;
- 7) розробка тактики використання спеціальних технічних засобів при проведенні НСРД під час розслідування фактів безвісного зникнення особи.

Список використаних джерел

1. Стан і структура кримінальних правопорушень в Україні за 2013 рік / Генеральна прокуратура України; Управління статистики, організації та ведення Єдиного реєстру до- судових розслідувань. - К., 2014. - 78 с.

2. Козьяков Р. Розслідування безвісного зникнення особи як теоретична та прикладна проблема / Р. Козьяков // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. - 2014. - № 4. - С. 84-95 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gov.gov.ua/chasopys/ua/pdf/4-2015Zkoziakov.pdf>

Голоколосова А.С., науковий співробітник
відділу організації науково-дослідної роботи
НАВС

Щодо питання правового регулювання проведення судової експертизи холодної зброї

Завдання боротьби зі злочинністю є актуальними на всіх історичних етапах розвитку будь-якого суспільства. Особливого значення вони набувають в переломні періоди, один з яких наразі переживає наша країна.

Згідно ст. 92 Конституції України визначення засад судової експертизи має здійснюватися виключно законами України. З цього випливає, що законодавець високо оцінює роль та значення судової експертизи у здійсненні правосуддя. Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року зазначає, що судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду, а також визначає правові основи судово-експертної діяльності. В цьому контексті потребує узгодження норм Закону України «Про судову експертизу» та процесуального законодавства. Прикладом може служити те, що у новому Кримінальному процесуальному кодексі України, на відміну від інших процесуальних законів, взагалі не передбачена можливість призначення додаткових, повторних, комісійних та комплексних експертиз.

П. 5.4. Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень визначає експертизу холодної зброї однією з основних підвидів трасологічної експертизи. В п. 12 зазначається, що об'єктами експертизи можуть бути екземпляри стандартного військового спорядження (багнети, кинджали, кортики, шаблі тощо). Основними завданнями експертизи є установлення належності до холодної зброї ножів, кинджалів, кастетів та подібних за призначенням предметів. Крім того, експертизою може вирішуватись питання про спосіб виготовлення зазначених предметів, зокрема чи використовувалося для їх виготовлення заводське обладнання.

Кримінально-процесуальні підстави проведення експертизи закріплені в ст. 242 КПК України. Експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду,